

- передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї;
- забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини;
- забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини;
- виховання у сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості;
- на кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини [2, 3].

За невиконання або неналежне виконання обов'язків щодо виховання дітей батьки навіть можуть бути притягнені до різних видів юридичної відповідальності.

Список використаної літератури

1. Захарова Л. Н. Дитя в очереди за лаской / Л. Н. Захарова. – М. : Политиздат, 1991. – 221 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Стаття 150.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Стаття 59.
4. Кэмпбелл Р. Как на самом деле любит детей / Р. Кэмпбелл // Р. Кэмпбелл. Как на самом деле любит детей. М. Максимов. Не только любовь. – М. : Знание, 1992. – С. 6–118.
5. Макаренко А. С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей : пер. з рос. / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1980. – 330 с.
6. Народ скаже – як зав'яже : укр. нар. прислів'я, приказки, загадки : для серед. шк. віку / Упоряд. та передм. Н. С. Шумади ; худ. А. Г. Гілевич. – К. : Веселка , 1973. – 229 с.
7. Спок Б. Ребёнок и уход за ним / Б. Спок. – К. : Наукова думка, 1991. – 448 с.

Богдана Кропліс

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВОГО ВИДУ НАВЧАННЯ У СУЧАСНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Навчання відіграє вирішальну роль у цілісному педагогічному процесі. Воно є складною і багатогранною дидактичною системою відображення у свідомості дитини реальної дійсності на основі спеціально організованої навчальної взаємодії.

Процес навчання пройшов великий шлях розвитку і продовжує розвиватися. Значною мірою він залежить від виду навчання, тобто мети, організації, структури, змісту, методів і форм взаємодії вчителя й учнів.

В історії розвитку шкільництва сформувалися такі види навчання: догматичне, схоластичне, пояснювально-ілюстративне, проблемно-пошукове, кредит-

но-модульне, розвивальне, програмоване, комп'ютерне, дистанційне, особистісно-орієнтоване та ін.

Якщо розглядати це питання у хронології, то в школах середньовіччя сутність навчання зводилась до того, щоб зміст усіх навчальних предметів завчався напам'ять. Про активність і самостійність, вибір матеріалу, форм і методів не можна було навіть мріяти. Таке навчання забезпечувало лише систематичне тренування пам'яті. Однак діти часто не розуміли завченого, вони мусили несвідомо, механічно зазубрювати великий за обсягом навчальний матеріал, що не могло, звичайно, формувати позитивного ставлення до навчання, а тим більше – суб'єкт-суб'єктної взаємодії співпраці чи співтворчості. Тому прогресивних педагогів не могло задовольняти догматичне навчання, почав складатися більш вичіщений, досконалий його вид.

Пояснювально-ілюстративне навчання ввібрало у себе все позитивне, породжене практикою. Основою його стало не механічне вивчення, а пояснення, доведення, в результаті чого – свідоме засвоєння навчального матеріалу і широке його використання на практиці. Діяльність учня зводиться до сприймання, запам'ятовування і відтворення навчальної інформації. Проте цей, як здавалося б, досконалий вид навчання має і свої суттєві недоліки:

- знання пропонують у готовому вигляді;
- учні “звільняються” від необхідності самостійно і продуктивно мислити;
- недостатньо можливостей індивідуалізації навчального процесу.

Розвиток суспільства в умовах інформаційного вибуху, науково-технічного прогресу, необхідність виокремлювати і збагачувати найбільшу цінність, що має забезпечувати успіх поступального руху вперед – інтелект, розвиток економіки і культури вимагає підготовки людей компетентних, активних, самостійних, що не повністю забезпечується цим видом навчання. Томи видатні педагоги поставили завдання віднайти такий вид навчання, який якнайповніше сприяв би розв'язанню цього кардинального завдання. У результаті тривалих пошуків і сформувався проблемно-пошуковий вид навчання.

Проблемно-пошуковий вид навчання характеризується такими особливостями: учитель створює певну пізнавальну задачу, допомагає учням виокремити і прийняти її, організовує вихованців для її розв'язання. Учні навчаються виявляти проблему, самостійно будувати доведення, робити висновки, висловлювати наукові передбачення, складати план їх перевірки [1, с. 87].

В основі проблемного навчання лежить ряд об'єктивних обґрунтувань:

- 1) соціологічне: особливості соціально-економічного розвитку вимагають формування інтелектуального багатства кожної особистості зокрема, людської спільноти в цілому;
- 2) гносеологічне: цілеспрямоване пізнання відбувається в ході активного пошуку, внаслідок дослідження пізнавального об'єкта у процесі перетворювальної діяльності;
- 3) психологічне: мислення реально здійснюється лише як розв'язання пізнавальної задачі. Психолог С. Л. Рубінштейн зазначав, що мислити людина починає тоді, коли в неї виникає потреба щось зрозуміти, а розв'язання задачі є природним завершенням мислительного процесу;

4) діалектичне: оскільки навчання є процесом, то воно має рушійну силу як результат протиріч між пізнавальними та практичними завданнями з одного боку та наявним рівнем знань, умінь і навичок – з іншого.

Проблемне навчання як процес включає в себе ряд компонентів:

- виявлення протиріч, усвідомлення їх як певних складнощів – створення проблемної ситуації;
- осмислення проблемної задачі і прийняття її учнями, усвідомлення установки;
- аналіз умов пізнавальної задачі, встановлення залежності між її компонентами;
- членування основної проблемної задачі на мікрозадачі, визначення плану та розв'язання;
- висунення й усвідомлення гіпотези;
- мобілізація резерву знань, умінь і навичок відповідно до умови й визначення гіпотези;
- добір методів і засобів розв'язання задачі;
- виконання системи дій і операцій, що сприяють розв'язанню задачі;
- перевірка здобутих результатів на практиці, зіставлення набутих ранише і тепер.

Проблемна ситуація виникає тоді, коли перед учнями постають пізнавальні чи практичні завдання і вони відчувають, що рівень їхніх знань, умінь і навичок недостатній для успішного розв'язання цих завдань. Це спричиняє відчуття певних психологічних утруднень. Розумно організована проблемна ситуація – головний чинник, імпульс до активної розумової діяльності учнів.

Важливим етапом є аналіз проблемної ситуації і виділення однієї або кількох пізнавальних задач, розуміння їх суті, а вже на цій основі має здійснюватися прийняття задачі.

Задача – це будь-яке незрозуміле питання, на яке треба шукати відповідь. З погляду пізнання задачі можуть бути двох видів – проблемні і навчальні. Проблемною є така задача, для розв'язання якої необхідно оволодіти новою сумою знань. Навчальна задача вимагає лише використання ранише набутих знань.

Методи організації навчально-пізнавальної діяльності спрямовані на передачу і засвоєння учнями знань, формування умінь і навичок. До них належать словесні, наочні й практичні методи навчання.

Головними елементами словесного метода навчання є слово, усна розповідь учителя. До них належать пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, самостійна робота з підручником, лекція.

Лекція – усний виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою навчального матеріалу [3, с. 65]. Її практикують у старших класах. Лекції читають на визначені теми. Навчальні лекції за своїм дидактичним призначенням можуть бути вступними, тематичними, оглядовими, заключними. Проте гуманізація освітньої системи, тенденція до реалізації творчих здібностей кожного індивіда зумовили появу нових видів лекції: лекція вдвох, лекція-візуалізація і проблемна лекція.

Проблемна лекція передбачає засвоєння нової інформації шляхом її “відкриття”. Завдання лектора полягає у створенні проблемної ситуації, спонуканні

учнів до пошуків вирішення проблеми. Для цього новий теоретичний матеріал подають у формі проблемного завдання, в умовах якого окреслюються суперечності, що вимагають вирішення. У процесі їх вирішення учні, співпрацюючи з учителем, здобувають нові знання. Такі лекції розвивають теоретичне мислення, пізнавальний інтерес до предмета.

Нові сучасні педагогічні технології здебільшого мають індивідуальне спрямування і будуються на основі проблемно-пошукового виду навчання. З-поміж них – програмоване, комп'ютерне дистантне чи дистанційне і модульне навчання, в основі яких – суб'єкт-суб'єктна пряма й опосередкована взаємодія. Це створює передумови для розвитку здібностей кожної людини, формування готовності й здатності до самоосвіти, сприяє приведенню навчання у загальноосвітній школі у відповідність до рівня розвитку духовної й матеріальної культури, суспільства, його науки, техніки, змін, що відбуваються у суспільному житті, економічних відносинах, організації праці тощо [3, с. 68].

Таким, чином, проблемно-пошукове навчання є вищим ступенем організації пізнавальної діяльності. Воно зумовлене вимогами суспільно-економічного поступу, сприяє інтелектуальному розвитку кожної особистості.

Список використаної літератури

1. Бойко А. М. Педагогіка (інтегрований курс теорії та історії) : навчально-методичний посібник / За редакцією докт. пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України А. М. Бойко. – 2004. – Ч. 1. – 372 с.
2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник / М. М. Фіцула. – 3-тє вид., стер. – К. : Академвидав, 2009. – 559 с.

Яна Палій

ОСВІТА ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Школа повинна готувати дітей до майбутнього життя. Для цього недостатньо володіти теоретичними знаннями про те, як жити і працювати. Дітям потрібно вміти передбачати зміни і адаптуватися до них на особистісному та соціальному рівнях. Відтак, щоб вижити в умовах, які готує майбутнє, навчання повинно мати інноваційний характер. «Інноваційність як тип життєдіяльності людини має прийти на зміну інертності і необґрунтованому консерватизму.

В. Кремень вважає, що на «принципах інноваційності і дитиноцентризму має будуватися вся освітня діяльність, вся система відносин у суспільстві, ставлення дорослих до дітей» [1, с. 93]. Таким чином, якщо одним з завдань освіти протягом життя є визначення підготовки дітей до майбутнього, то очевидною необхідністю стає навчання їх творчому мисленню. «Ідеться не просто про те,